

Особливості організації навчального процесу іноземних студентів-географів

У статті висвітлено проблеми адаптації студентів-іноземців до навчання у вищих навчальних закладах України. Представлено досвід кафедри соціально-економічної географії й регіонознавства у забезпеченні іноземних студентів методичними матеріалами для здобуття ними професійних компетенцій.

Ключові слова: іноземні студенти, організація навчального процесу, методичне забезпечення, професійні компетенції, адаптація.

Сучасні глибокі соціально-економічні, політико-ідеологічні, духовно-культурні перетворення, що відбуваються в Україні у зв'язку з переходом на ринкові засади господарювання, спрямовані на розвиток відкритого демократичного суспільства, розширення можливостей швидкого обміну інформацією. Це, у свою чергу, сприяє міжнародній взаємодії на рівні держав та їхніх громадян, призводить до удосконалення інфраструктури бізнесу і виникнення його нових форм, до розвитку взаємозв'язків у професійних сферах та у галузі освіти. Освіта нерозривно пов'язана з культурою. Більш того, її можна розглядати як феномен культури й одночасно – як рушійну силу формування культурного середовища. Тому сьогодні освіта посідає важливе місце в сучасних світових інтеграційних та глобалізаційних процесах.

Система освіти нашої держави, як і більшості пострадянських країн, зазнала значних перетворень. Її подальший розвиток пов'язаний з трансформаційними змінами в аспекті соціально-економічного і соціально-культурного розвитку України з урахуванням вимог і викликів глобалізованого світу, формування відкритого демократичного освітнього простору.

Система освіти України характеризується високою якістю надання освітніх послуг, за рахунок чого у вищих навчальних закладах нашої країни щороку зростає кількість іноземних студентів. Це свідчить про престиж вищої освіти нашої держави на світовому ринку освітніх послуг. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна у цьому сенсі є, безумовно, одним із лідерів серед ВНЗ України.

Основною проблемою іноземних студентів у чужій країні є успішна адаптація до нового оточення, що виступає запорукою досягнення високих результатів у навчанні, оволодіння спеціальністю, адекватного застосування набутих навичок та всебічного розвитку особистості. Іноземний громадянин, який приїжджає здобувати освіту у вищому навчальному закладі іншої країни, – це достатньо сформована особистість, якій потрібно

адаптуватися до нових, незвичних традицій, норм поведінки, мови, культури тощо. Говорячи про навчання іноземних студентів, доцільно розглядати саме процес соціальної адаптації до нового середовища, адже першочерговою метою іноземних громадян є здобуття вищої освіти та повернення на батьківщину, а не постійне перебування на території України. Ознайомлення з місцевою культурою, нормами поведінки, особливостями спілкування на регіональному рівні є умовою для забезпечення повноцінного життя іноземних студентів в Україні.

Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна вже має достатньо тривалий досвід підготовки іноземних студентів. Сьогодні на кафедрі навчається 43 іноземні студенти, тобто їхня частка становить 27 % від загального контингенту студентів кафедри. Переважно на кафедрі навчаються студенти з Китайської Народної Республіки та Туркменістану.

Іноземці потребують особливої уваги насамперед тому, що їм необхідно звикнути до нових природно-кліматичних та побутових умов, до зміни соціального оточення, до вимог нової для них освітньої системи, мови спілкування, інтернаціонального характеру навчальних груп тощо. Допомогти їм у цьому – завдання викладачів та співробітників кафедри і факультету, куратора академічної групи.

Звісно, важливу роль у своєчасному опануванні іноземними студентами навчального матеріалу відіграє відповідне методичне забезпечення курсів. Найскладнішим та наймасштабнішим елементом соціальної адаптації іноземних студентів в Україні є подолання мовного бар'єру. Якщо раніше для студентів з пострадянських країн такої проблеми майже не існувало, то сьогодні і для них, і для студентів з країн далекого зарубіжжя російська і українська мови є дуже складними для запам'ятовування та вимови. На засвоєння елементарних навичок спілкування російською і українською мовами іноземні студенти витрачають значну кількість часу та зусиль. Тому важливим завданням викладачів у підготовці іноземних студентів є забезпечення їх необхідними методичними матеріалами з дисциплін російською мовою: переважна частина іноземних студентів навчається на підготовчому відділенні ХНУ імені В. Н. Каразіна саме російською.

Викладачами кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства проводиться плідна робота, що дає змогу іноземним студентам здобути компетенції, що необхідні їм для подальшого успішного працевлаштування. Слід зазначити, що російською мовою викладачами кафедри підготовлено конспекти та презентації лекцій, додатковий матеріал, розроблено завдання для практичних та семінарських занять, а також питання для самостійної роботи іноземних студентів з основних профільних дисциплін.

Важливим аспектом методичного забезпечення іноземних студентів є розробка словників основних понять та термінів з нормативних дисциплін. Перевагою словників є те, що терміни та поняття стисло викладено трьома мовами – українською, російською і англійською, що дає змогу коротко та змістовно засвоювати іноземними студентами навчальний матеріал.

Безумовно, суттєвою допомогою іноземним студентам є навчальні посібники, зокрема з таких дисциплін, як «Основи суспільної географії», «Географія населення з основами демографії», «Економічна і соціальна географія України», «Теорія та методологія географічної науки», підготовлені російською мовою. Посібники містять структуру та програму курсів, тези лекцій, завдання практичних робіт і плани семінарських занять, питання для самоконтролю студентів, а також список рекомендованої та допоміжної літератури. Підготовка подібних навчальних посібників російською мовою з усіх навчальних дисциплін – важливе першорядне завдання викладачів кафедри.

Для іноземних студентів підготовлено також рекомендації щодо виконання курсових та кваліфікаційних робіт, дипломних проектів. Ці вказівки містять основні вимоги щодо виконання згаданих робіт, приклади оформлення титульних сторінок, списку використаних джерел та додатків. Значна роль в адаптації іноземних студентів до навчання у ВНЗ відводиться куратору академічної групи, який допомагає студентам-іноземцям не лише з вибором російськомовної або англомовної літератури для підготовки до занять, а й сприяє знайомству студентів з групою, знаходженню між ними спільної мови. Крім цього, куратор може показати та пояснити особливості українського побуту і культури, для чого організуються оглядові екскурсії містом та областю, екскурсії до музеїв, театрів, галерей, тематичні кураторські години, семінари з приводу національних свят країн, звідки приїхали студенти.

Щодо організації саме навчально-виховного процесу, слід відзначити, що на кафедрі соціально-економічної географії і регіоналістики ХНУ імені В. Н. Каразіна функціонує дискусійний клуб студентів з актуальних проблем суспільно-географічних досліджень, навчання та стажування студентів за кордоном. Започатковано подорожі вихідного дня до інших міст України та країн близького зарубіжжя, в яких активну участь беруть іноземні студенти.

Важливою складовою методичного забезпечення іноземних студентів є організація дистанційної форми навчання. Завдяки застосуванню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі стало можливим проведення консультацій, лекцій, семінарів та конференцій у режимі on-line, головною перевагою яких є безпосередній контакт з провідними викладачами, спеціалістами певної галузі знань,

котрі можуть знаходитися у будь-якій точці планети у зручний для них та для студентів час. На кафедрі соціально-економічної географії і регіональнознавства ХНУ імені В. Н. Каразіна є певний досвід в організації подібних заходів. Зокрема, у 2013/2014 навчальному році саме в такій формі проведено серію лекційних занять, практичних робіт, семінарів та консультацій докт. геогр. наук, проф. К. В. Мезенцевим. Активне впровадження дистанційної форми навчання сприятиме збільшенню контингенту іноземних студентів.

Отже, підбиваючи підсумки, слід наголосити на тому, що одним із пріоритетних напрямів розвитку системи освіти України є збільшення обсягу надання якісних освітніх послуг саме іноземним студентам. Ця проблема вимагає відповідної організації та методичного забезпечення навчального процесу, підтримки іноземних студентів в їхній адаптації до нових умов життя протягом навчання. Найважливіший період адаптації студентів-іноземців припадає на перший рік життя в Україні, тому викладачі, працюючи з іноземними студентами, повинні враховувати у своїй педагогічній діяльності пізнавально-навчальний та культурологічний аспекти. Оскільки майже всі іноземні студенти відчують труднощі у навчанні, а рівень їхньої мовної компетенції недостатній для сприйняття лекційного матеріалу й усних пояснень, необхідно розробляти для них короткі тези лекцій російською мовою та проводити індивідуальні консультації протягом усього терміну навчання. Звісно, важливим елементом засвоєння навчального матеріалу і успішної адаптації студентів-іноземців є робота в групах та спільне дозвілля.

Література

1. Ключко Л. В. Проблеми адаптації студентів-першокурсників до навчання у ВНЗ / Л. В. Ключко, Г. О. Кулешова, К. Ю. Сегіда // Проблеми сучасної освіти : зб. наук.-метод. праць. – Вип. 2. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – С. 36–47.
2. Немець Л. М. Особливості навчання іноземних студентів в Україні (на прикладі роботи кафедри соціально-економічної географії і регіональнознавства) / Л. М. Немець, Л. В. Ключко, Г. О. Кулешова // Регіон–2011 : стратегія оптимального розвитку : матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – С. 78–81.